

ULUSLARARASI DEPREM DAYANIŞMASI

Dr. Serhat Orakçı

Referans için: Orakçı, Serhat. "Uluslararası Deprem Dayanışması". İNSAMER Analiz. 27.02.2023

Analiz

"Deprem Diplomasisi" 1999 yılında yaşanan 7.4'lük 17 Ağustos Marmara depremi sonrasında literatürde önemi artan bir kavram. Hatırlanacağı gibi Marmara depreminin hafızalardan silinmeyen görüntülerinden biri, ABD Başkanı Bill Clinton'un deprem bölgesini ziyareti ve depremzede bir bebekle fotoğrafıydı. Devlet mekanizmasının felç olduğu o günlerde Yunan arama-kurtarma ekibi enkazlarda yaşam arıyordu. O dönemde çatışmaya sürüklenen Türkiye-Yunanistan ilişkileri deprem sonrasında bir nebze yumuşadı ve hatta aynı yıl 7 Eylül'de yaşanan Atina depreminde bu sefer de Türk arama-kurtarma ekipleri Atina'da çöken binalarda yaşam aradılar. Lakin iki ülke arasında gerçekleşen

deprem diplomasisinin etkisi kısa sürdü ve Türk-Yunan ilişkileri zamanla geleneksel çizgisine yeniden oturdu.

Geçtiğimiz günlerde Kahramanmaraş merkezli yaşanan büyük deprem felaketi, uluslararası bağlamda da yeniden enteresan görüntülere yol açtı. Türkiye'nin ilişkilerinde son dönemlerde soğukluk ve sorunlar yaşadığı İsrail, Ermenistan, Yunanistan, ABD ve Fransa gibi ülkeler arama-kurtarma ekipleri göndererek ve yaptıkları deprem yardımlarıyla Türkiye'ye desteklerini gösterdiler. Savaş hâlindeki Ukrayna ile Rusya ekipleri, casusluk iddialarıyla gerilimin tırmandığı ABD ve Çin ekipleri, kısa süre önce çatışan Azeri ve Ermeni ekipleri ve pek de iyi anlaşama-

yan Hindistan ve Pakistan ekipleri, deprem sahasında kendi canlarını tehlikeye atarak yan yana enkazlarda bir insanı daha hayatta tutmak adına ter akıttı. Hatta Türkiye ve Ermenistan arasında 35 yıldır kapalı durumda ki Alican Sınır Kapısı deprem bölgesine insani yardım ulaştırmak için yeniden açıldı.¹ Ve Yunan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias sığağı sığağına deprem bölgesini ziyaret etti.

Deprem gibi doğal afetlerin doğurduğu anormal ortamın sağlıklı bir şekilde gözlemlenmesi, uluslararası ilişkiler açısından diplomasiden fazlasını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu disiplinin iki temel akımı (idealizm ve realizm), kaosun var olduğu uluslararası arena da devletlerin doğasının dayanışma ve iş birliğine mi, yoksa salt güç ve çıkara mı dayalı olduğu varsayımlarından hareket eder. Deprem sonrası yaşanan şok ve akışın bir anda düzensiz hâle gelmesiyle kaotik bir ortam oluşurken; yeniden düzen sağlanana kadar geçen sürede birbirine yardım edenleri de oluşan boşluktan yararlanarak manipülasyon ve yağmacılık yapanları da gördük. Yani hem dayanışma içindekiler hem de çıkar peşinde koşanlar aynı ortamda yan yanaydı.

Bazı devletler soybağı veya dinî argümanlarla bazıları ise salt insani duygularla duyarlılık gösterse de bu yardım seferberliği devletler arasında dayanışma olabileceğine

yönelik inancı paylaşan idealist yaklaşıma örnek teşkil edebilir. Ne var ki devletlerin böylesi bir duyarlı refleks göstermesi (arama-kurtarma ekiplerindeki insanların iyi niyetlerinden ve gayretlerinden bağımsız olarak) çıkarlarından da tamamen bağımsız değerlendirilemez. Kendi topraklarında yaşayan insanlara ve topluluklara yönelik yaklaşımlarında ciddi sorunlar varken bir enkaz üzerinde bayrak dalgalandırarak yapılan arama-kurtarma faaliyeti, söz konusu ülkenin hem dayanışmaya yönelik uluslararası imajını hem de kendi kamuoyunda devletin imajını güçlendirmek için işlevsel bir vazife görmektedir.

Afet bölgesine el uzatmak devletler açısından iş birliği ve güveni arttırmaya yönelik olabileceği gibi soğuk rüzgârları dindirip buzları eritmeye yönelik bir işlev de görebilir. Bu nedenle de Türkiye'nin NATO üyeliğini veto ettiği İsveç'in yardım seferberliği, genellikle Ankara'nın katanatlerini değiştirmeye yönelik bir hamle şeklinde yorumlandı. Afetin doğurduğu o kaotik ortama her kesimin aynı duyarlılıkla yaklaştığını söyleyebilmek de zor. Zira bu kaostan faydalanmayı umanları da gördük. İsrail'den gelen ZAKA isimli arama-kurtarma ekibinin Hatay'dan tarihî İncil parşömenlerini izinsiz bir şekilde İsrail'e kaçırdığı skandalın ortaya çıkması, insani duygularımıza ve güven hissimize büyük gölge düşürdü.²

*Gazze'den
Somali'ye,
Suriye'den
Myanmar'a
kadar geniş
bir düzlemde
başarılı insani
operasyonlar
yürüten
Türkiye, bir
nevi ektiğini
biçerek yaptığı
iyiliklerin
karşılığını
görmüş oldu.*

Büyük felaket anlarında şüphesiz ülkeler normal zamanlarda kabul etmeyecekleri yardımları kabul edebilmekte ve diğer ülkelere ve uluslararası kamuoyuna yardım çağrısı yapabilmekte. Kahramanmaraş merkezli depremler de 1999 yılından bu yana Türkiye'nin yaşadığı en büyük afete yol açtı ve bu sebeple Türkiye, dışarıdan gelen yardım tekliflerine olumlu yanıt verdi ya da vermek zorunda kaldı.

Türkiye'nin yardımına ilk koşan, kardeş ülke Azerbaycan oldu ve peşinden diğer Türkiye Cumhuriyetleri desteklerini yolladılar. Bu diyarlarda insanların duygu yüklü yardım seferberliği, hafızalarımıza âdeta kazındı. Türkiye Cumhuriyetleri gayretleri "Dost kara günde belli olur" atasözünün boşa söylenmediğini yeterince ortaya koydu bu süreçte.

Balkan ülkeleri, Rus dünyası ve Batılı ülkeler de duyarsız kalmayarak seferber oldular. Rusya, ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya'nın yanında Kosova, Arnavutluk, Estonya ve Sırbistan gibi ülkelere gelen arama-kurtarma ekiplerini enkazlarda gördük. Çok yoğun diplomatik, ticari ve kültürel ilişkilerimiz olmasına rağmen Latin Amerika ülkeleri de enkazlardaki arama-kurtarma çalışmalarına büyük bir gayretle dâhil oldular. Latin Amerika ülkelerinde gösterilen duyarlılık şaşırtıcı düzeydeydi. Arjantin, Meksika, Venezuela, Kolombiya, Küba, Panama ve El Salvador gibi ülkeler ülkemizin bu zor zamanında binlerce kilometre uzaktan gelerek yardım çağrısına cevap vermeye çalıştılar.

Deprem Türkiye'nin yanında Suriye'yi de derinden sarsmış olması Arap ülkelerinin gündeminde daha fazla yer bulmasına

yol açan bir etkendi. Birleşik Arap Emirlikleri, Katar ve Suudi Arabistan deprem yardımlarında öne çıkan ülkeler oldular. Ancak bunlarla sınırlı değildi elbette Bahreyn, Kuveyt, Umman, Lübnan, Ürdün ve yakın komşularımız İran, Irak, Filistin de yardım gönderen ülkelerdi.

Depremler konusunda tecrübe sahibi Uzak Doğu ülkeleri de hızlı bir refleks göstererek deprem bölgesindeki enkazlara müdahale etmek için hareket ettiler. Japonya ve Endonezya gibi çok sık depreme maruz kalan ülkelerin yanında Singapur, Çin, Hindistan, Pakistan, Filipinler, Bangladeş, Tayvan ve Vietnam gibi ülkeler de ekipman ve arama-kurtarma timleriyle deprem bölgesinde çalıştılar. Bu depremler nedeniyle yaşanan bir ilk ise Türkiye'nin Afrika ülkelerinden yardım almasıydı. Yıllardır Afrika ülkelerine kalkınma ve insani sorunlarda destek veren ülkemiz, uzun bir zaman sonra ilk kez Afrika'dan yardım aldı.³ Bu minvalde Burundi, Cezayir, Güney Afrika, Libya, Mısır, Tunus, Sudan, Etiyopya ve Senegal arama-kurtarma ekipleri ve yardım malzemeleri gönderdiler. Büyük depremlerden uzak Afrika kıtasında deprem tecrübesinin olmaması ve bazı ülkelerde böylesi doğal afetler için hazır arama-kurtarma ekiplerinin bulunmaması nedeniyle gelen ekip sayısı sınırlı düzeyde kaldı. Somali arama-kurtarma ekibi yollayamasa da milletvekilleri maaşlarının bir kısmını depremedelere yolladı. Somali, Sudan, Cibuti, Güney Afrika gibi ülkelere maddi destek toplayarak gönderenlerin yanında bazı topluluklar taziyelerini bazıları ise yaptıkları dua ve hatimlerini gönderdiler.

Bu depremden en fazla etkilenen kesimlerden biri de spor camiasıydı. Millî basketbolcu Nilay Aydoğan'ın enkaz altında yaşama veda edişinin yanında müsabaka için KKTC'den gelen voleybol takımı kafilesindeki sporcular da aynı kaderi paylaştılar. Hatay'da tartışmalara konu olan Rönesans Rezidans'ın enkazında Hatayspor'un Ganalı futbolcusu Christian Atsu'nun cansız bedenine ulaşıldı. Talihsiz futbolcu için ülkesinde resmî tören düzenlenirken Atsu Türkiye ve Gana arasında bir sembole dönüştü.

Bilenler bilir Sudan'da çok sayıda Hataylı ikamet eder ve evlilikler münasebetiyle Hatay'da da çok sayıda Sudanlı aile yaşar. Dolayısıyla Hatay'da evleri yıkılan ve enkazda kalan bazı Sudanlılar da oldu. Hayatta kalanlardan çadır kentlere geçenler olduğu gibi Sudan'a dönenler ve dönmeye çalışanlar da var.

Depremden etkilenen illerde ülkemize eğitim almaya gelmiş çok sayıda Afrikalı öğrencinin bulunduğu da unutulmamalı. Bu gençlerden bazılarının maalesef ölüm haberi geldi. Sağ kalanlar ise yardım kampanyalarına destek olmak için uğraş verdiler. Asya'dan Afrika kıtasına çok sayıda ülkeden devletler ve halklar nezdinde deprem bölgesine maddi manevi yardım gelmesinde Türkiye'nin son yıllarda küresel düzlemde güçlendirdiği insani aktör imajının da katkısı var şüphesiz. Gazze'den Somali'ye, Suriye'den Myanmar'a kadar geniş bir düzlemde başarılı insani operasyonlar yürüten Türkiye, bir nevi ektiğini biçerek yaptığı iyiliklerin karşılığını görmüş oldu. Kim bilir Çin-ABD geriliminin tırmandığı, Rusya-Batı çekişmesinin kızıştığı ve 3. Dünya Savaşı senaryolarının konuşulduğu bir ortamda belki de bütün bu aktörleri son kez toplu bir şekilde deprem bölgesinde gördük.

Sonnotlar

- ¹ “Ermenistan sınır kapısı 35 yıl sonra deprem bölgesine yardım için açıldı”, AA, 11.02.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/ermenistan-sinir-kapi-si-35-yil-sonra-deprem-bolgesine-yardim-icin-acildi/2815588>
- ² “İsrail kurtarma ekibi tarihi İncil yazmasını İsrail'e götürdü”, *Cumhuriyet*, 19.02.2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/israil-kurtarma-ekibi-tarihi-incil-yazmasini-israile-goturdu-2053311>
- ³ Bazı tarihî kayıtlar, Afrika kıtasında yaşayan Müslüman toplulukların Osmanlı devletine savaş ve insani kriz durumlarında çeşitli vesilelerle maddi yardımlar gönderdiğini belgelemektedir.
- ⁴ “Ermenistan sınır kapısı 35 yıl sonra deprem bölgesine yardım için açıldı”, AA, 11.02.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/ermenistan-sinir-kapi-si-35-yil-sonra-deprem-bolgesine-yardim-icin-acildi/2815588>
- ⁵ “İsrail kurtarma ekibi tarihi İncil yazmasını İsrail'e götürdü”, *Cumhuriyet*, 19.02.2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/israil-kurtarma-ekibi-tarihi-incil-yazmasini-israile-goturdu-2053311>
- ⁶ Bazı tarihî kayıtlar, Afrika kıtasında yaşayan Müslüman toplulukların Osmanlı devletine savaş ve insani kriz durumlarında çeşitli vesilelerle maddi yardımlar gönderdiğini belgelemektedir.